

РОЗДІЛ VII. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.6: 340.134: 005.591.454 (4+477)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Аганіна А.О., к.ю.н., ст. викладач

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
aganina2017@ukr.net*

У науковій публікації досліджуються актуальні питання та напрями вдосконалення екологічного законодавства України в контексті інтеграції України в ЄС. Зазначається, що беззаперечним лідером у розв'язанні світових екологічних проблем нині є Європейський Союз. Успішна інтеграція України в європейські структури залежить саме від ефективної реалізації прийнятих нею законів, зокрема, і в екологічній сфері. Важливим є реальне виконання оновленої Національної стратегії наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля, розробленої Міністерством екології та природних ресурсів України. Перспективним напрямом удосконалення екологічного законодавства України вбачається посилення юридичної відповідальності за екологічні делікти та злочини, а також розроблення Екологічного кодексу України.

Ключові слова: екологія, законодавство, імплементація, апроксимація, навколишнє середовище, екологічна безпека, євроінтеграція, юридична відповідальність, удосконалення.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Аганина А.А.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
aganina2017@ukr.net*

В научной публикации исследуются актуальные вопросы и направления усовершенствования экологического законодательства Украины в контексте интеграции Украины в ЕС. Отмечается, что лидером в решении мировых экологических проблем является Европейский Союз. Успешная интеграция Украины в европейские структуры зависит от эффективной реализации принятых законов, включая законодательство в экологической сфере. Важным является реальное исполнение обновленной Национальной стратегии приближения (аппроксимации) законодательства Украины к праву ЕС в сфере охраны окружающей среды, разработанной Министерством экологии и природных ресурсов Украины. Перспективным направлением усовершенствования экологического законодательства Украины является усиление юридической ответственности за экологические деликты и преступления, а также разработка Экологического кодекса Украины.

Ключевые слова: экология, законодательство, имплементация, аппроксимация, окружающая среда, экологическая безопасность, евроинтеграция, юридическая ответственность, усовершенствование.

TOPICAL ISSUES OF IMPROVING THE ENVIRONMENTAL LEGISLATION OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROINTEGRATION PROCESSES

Aganina A.A.

*Zaporizhzhya national university, str. Zhukovskogo, 66, Zaporizhzhya, Ukraine
aganina2017@ukr.net*

The scientific publication examines current issues and directions for improving the environmental legislation of Ukraine in the context of Ukraine's integration into the EU. It is noted that the European Union is the leader in solving global environmental problems. Successful integration of Ukraine into European structures depends on effective implementation of the adopted laws, including legislation in the environmental sphere. Important is the real implementation of the updated National Strategy of approximation (approximation) of Ukrainian legislation to the EU law in the field of environmental

protection, developed by the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine. A promising direction for improving the environmental legislation of Ukraine is to strengthen legal responsibility for environmental delicts and crimes, as well as the development of the Environmental Code of Ukraine.

Key words: ecology, legislation, implementation, approximation, environment, environmental safety, eurointegration, legal responsibility, improvement.

Україна є країною з достатньо розвинутою промисловістю, значною концентрацією великих підприємств у містах, тому екологічні проблеми є традиційною та актуальною темою для наукових досліджень. Особливої актуальності питання захисту навколишнього середовища набуло у зв'язку з євроінтеграційними процесами, адже Україна зобов'язалася привести власне законодавство у відповідність до права ЄС, включаючи сферу екологічної безпеки. Тому дослідження актуальних питань удосконалення національного екологічного законодавства в контексті євроінтеграційних процесів має не тільки теоретичне, а й практичне значення.

Проблеми екологічної політики та законодавства ЄС досліджували такі вітчизняні й зарубіжні науковці, як А.О. Андрусевич, О.В. Бабінська, О.О. Гріненко, П.А. Калініченко, С.М. Кравченко, А.В. Кулько, Н.Р. Малишева, Г.Б. Марушевський, М.М. Микієвич, О.П. Мірошніченко В.І. Лозо, Е.В. Позняк, Л.М. Єнтін, Б.М. Топорнін, Т.К. Хартлі та інші. Проте, враховуючи динаміку євроінтеграційних процесів та адаптації національного законодавства до права ЄС, зазначені проблеми потребують подальшого наукового узагальнення й вирішення.

Метою наукової статті є розкриття актуальних питань удосконалення екологічного законодавства України в контексті євроінтеграційних процесів.

Європейський вибір України закріплено в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС (Угоду ратифіковано із заявою Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII) [1], Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI [2] та інших нормативно-правових актах.

У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 передбачено реалізацію 62 реформ і програм розвитку держави, серед яких – «Програма збереження навколишнього природного середовища» [3].

Основним координуючим суб'єктом процесу євроінтеграції є Кабінет Міністрів України, який затверджує План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Зокрема, нині чинним є План заходів з імплементації Угоди про асоціацію на 2014-2017 роки, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847-Р [4].

Як зазначається на Урядовому порталі, з ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом необхідним є забезпечення виконання закріплених за Україною зобов'язань, а також досягнення відповідності правової системи України праву Європейського Союзу. Із цією метою Урядовим офісом з питань європейської та євроатлантичної інтеграції спільно з Міністерством юстиції України розроблено проект нормативно-правового акта, яким пропонується затвердити новий порядок, що дасть змогу забезпечити вдосконалення процесу планування, моніторингу та оцінювання результативності виконання Угоди шляхом розроблення й функціонування єдиної комплексної інформаційно-аналітичної системи, яка у відкритому доступі міститиме інформацію про завдання з виконання Угоди, стан їх виконання та оцінку результативності виконання Угоди. Прийняття такого проекту акта також дасть можливість забезпечити безперервність процесу виконання зобов'язань України протягом усього періоду дії Угоди, доступність інформації про виконання Угоди, чіткість механізмів реагування й ужиття невідкладних заходів, необхідних для забезпечення належного виконання Угоди [5].

Отже, безпосередню координацію процесів євроінтеграції здійснює зазначений Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Крім того, у складі Кабінету

Міністрів України функціонує Урядовий комітет з питань євроінтеграції, а кожен міністр має заступника з питань євроінтеграції. Відповідно, у сфері адаптації національного екологічного законодавства до права ЄС важливу роль відіграє заступник міністра з питань євроінтеграції Міністерства екології та природних ресурсів України.

Крім того, на офіційному сайті Міністерства екології та природних ресурсів України є окремий великий розділ під назвою «Євроінтеграція», в якому містяться тексти безпосередньо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також Оновленої Національної стратегії наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля [6].

На особливу увагу заслуговує розміщена на зазначеному сайті й розроблена за підтримки Європейського Союзу брошура «Наближення екологічного законодавства до права ЄС». У вказаній брошурі відображений текст Організаційної Конвенції, Конвенції Еспо, Проект Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», Проект Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» тощо.

Міністр Міністерства екології та природних ресурсів України Остап Семерак окремо зазначив, що «ухвалення євроінтеграційного Закону «Про оцінку впливу на довкілля» вперше в реаліях України зобов'яже бізнес бути екологічно відповідальним». «Підготовка цього законопроекту є гарним прикладом співпраці всіх фракцій українського парламенту та Уряду. Прийняття цього законопроекту дало можливість нам втілити прогресивну, оновлену та проєвропейську модель оцінки впливу на довкілля та виконати Директиви ЄС», – підкреслив він.

Остап Семерак також нагадав, що прийняття Закону є вимогою Угоди про асоціацію, є основою імплементації «горизонтальних» екологічних директив Європейського Союзу. Запровадження інституту ОВД допоможе реалізовувати положення конвенції Еспо та Організаційної конвенції, а також виконати зобов'язання за Угодою про заснування Енергетичного Співтовариства. Це важливо й часу зволікати немає, оскільки справа проти України з недотримання зобов'язань уже відкрита Секретаріатом Енергетичного Співтовариства. Загрози для довкілля мають бути враховані заздалегідь – до початку ведення планової діяльності. Запобігати простіше, ніж ліквідувати наслідки [7].

О.О. Гріненко та О.П. Мірошниченко зазначають, що беззаперечним лідером у розв'язанні світових екологічних проблем наразі є Європейський Союз – інтеграційне утворення розвинених держав Європи. Дотепер у ЄС прийнято понад 300 нормативних актів, спрямованих на розв'язання екологічних проблем на рівні всього ЄС. Екологія є справою Союзу й держав-членів, юридичних осіб і громадян. Європейський підхід до формування правових основ екологічної політики має превентивний характер, орієнтований не тільки на розв'язання вже наявних екологічних проблем, але передусім на запобігання новим. Нині детального правового регулювання в рамках екологічної політики та законодавства в межах ЄС набули такі актуальні проблеми, як поводження з генетично модифікованими організмами (можливість контролю й маркування; транскордонний рух; біобезпека); несприятливий вплив на клімат, викиди парникових газів і реалізація Кіотського протоколу, поводження з відходами, зокрема з різними категоріями відходів, якість води; використання пестицидів; поводження з небезпечними хімічними речовинами. Новою сферою правового регулювання права навколишнього середовища ЄС можна вважати екологічні права людини, яка почала розвиватись після підписання ЄС Організаційної конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань навколишнього середовища [8].

М.М. Микієвич підкреслює, що позиція ЄС є орієнтиром в екологічній сфері для всього міжнародного співтовариства. Європейський Союз діє в межах тієї компетенції, яка надана йому установчими договорами, в яких визначена сфера його повноважень, а також сфери, у яких ЄС і його держави-члени мають змішану компетенцію [9, с. 68].

Виділяють три основні елементи адаптації вітчизняного екологічного законодавства до норм ЄС: 1) транспонування – наближення або зміна національних законодавчих актів, що регулюють використання природних ресурсів та охорону природи, а також правила юридичної процедури в такий спосіб, щоб вимоги відповідних законів ЄС були повністю введені в систему законодавства України; 2) реалізація – призначення відповідних інститутів, виділення бюджетного фінансування, необхідного для введення в дію законів і постанов; 3) здійснення правоохоронних дій – упровадження відповідних заходів контролю належного дотримання природоохоронного законодавства в повному обсязі й накладення санкцій за його порушення [8].

Як зазначається в Стратегії державної екологічної політики України до 2020 року, успішна інтеграція України в європейські структури залежатиме саме від ефективної реалізації прийнятих нею законів, зокрема й цього Закону в екологічній сфері. Основною проблемою реалізації вимог ЄС щодо України залишається питання фінансового забезпечення. Незважаючи на розроблення механізму адаптації, визначення її основних етапів і методів, існує й низка проблем, які полягають у чіткому визначенні використовуваних термінів, правильному їх перекладі та відсутності достатньої кількості спеціалістів у сфері європейського права тощо [10].

У контексті виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в екологічній сфері варто зазначити таке: відповідно до статті 292 Угоди про асоціацію, Сторони визнають важливість міжнародного управління з питань охорони навколишнього середовища та угод як відповідь міжнародного співтовариства на глобальні й регіональні проблеми у сфері охорони навколишнього середовища. Сторони підтверджують своє зобов'язання щодо ефективної імплементації у своїх законах і практиках багатосторонніх угод з охорони навколишнього середовища, учасниками яких вони є. Ніщо в цій Угоді не обмежує прав Сторін ухвалювати та підтримувати заходи щодо імплементації багатосторонніх угод з охорони навколишнього середовища, учасниками яких вони є. Такі заходи не застосовуються в такий спосіб, який міг би стати засобом довільної або невинуватеної дискримінації між Сторонами або прихованого обмеження торгівлі [1].

Сторони гарантують, що їхня екологічна політика ґрунтуватиметься на принципі обережності й принципах, які вимагають застосування превентивних заходів, відшкодування в пріоритетному порядку шкоди, заподіяної навколишньому середовищу, і сплати штрафу забруднювачем навколишнього середовища. Сторони співробітничать з метою сприяння обґрунтованому й раціональному використанню природних ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку для зміцнення зв'язків у сфері торговельної та екологічної політики й практики Сторін [1].

Крім того, у статті 296 Угоди зазначається, що жодна Сторона не повинна послаблювати або знижувати рівень охорони навколишнього середовища чи праці, передбачений у її законодавстві, з метою покращення торгівлі або інвестицій шляхом відмови чи часткового відступу або пропонування такої відмови чи часткового відступу від своїх законів, підзаконних актів або стандартів у такий спосіб, що впливає на торгівлю або інвестиції між Сторонами [1].

Отже, нині в Україні сформована певна система управління у сфері екологічної політики як на національному, так і регіональному рівнях, і така система має нормативно-правове підґрунтя, яке постійно оновлюється. Однак водночас завдання вступу до ЄС потребує від органів державної влади України вдосконалення роботи регіональних органів влади щодо транскордонного співробітництва, а також законодавчо обґрунтованих їх повноважень. Крім того, підвищення результативності регіональної екологічної політики вимагає всебічної екологізації суспільного розвитку, поєднання дослідження економічних, соціальних та екологічних проблем [8].

На думку О.О. Гріненко й О.П. Мірошніченко, екологічна політика повинна мати міжсекторальний характер. Доцільно посилити питому вагу науки в прийнятті рішень у галузі охорони навколишнього середовища. Перспектива розвитку екологічної політики тісно пов'язана з виконанням завдань із входження України до європейського екологічного простору як чинник загального процесу європейської інтеграції. Нині головною проблемою реалізації вимог ЄС щодо України залишається питання фінансового забезпечення. Убачається, що часткове її розв'язання можливе через надання траншу кредиту з боку ЄС, у якому передбачається виділення коштів і для екологічної сфери. З огляду на це, передбачено чотири основні напрями співпраці, а саме: екологічна політика на секторальному й регіональному рівнях; наближення екологічного законодавства України до актів первинного та вторинного права ЄС; розбудова інституційних спроможностей; підтримка реалізації екологічної політики в підсекторах: повітря, водні ресурси, управління відходами та біорозмаїття. І насамкінець варто передбачати, що процес адаптації законодавства України до вимог ЄС є доволі складним завданням. Незважаючи на розроблення механізму адаптації, визначення її основних етапів і строків, існує низка проблемних питань, що полягають у чіткій дефініції термінів, що використовуються, правильному їх перекладі та відсутності достатньої кількості фахівців у сфері права ЄС, серед іншого, й права навколишнього середовища ЄС [8]. Саме тому надзвичайно важливим є доктринальне забезпечення реформування національного законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки в контексті євроінтеграційних процесів [11–12].

Важливим напрямом удосконалення національного законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки є прийняття й реальне виконання оновленої Національної стратегії наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля [6], розробленої Міністерством екології та природних ресурсів України.

Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля фокусується на положеннях статті 363 глави 6 «Навколишнє середовище» й Додатку ХХХ до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, і має на меті забезпечити ефективне виконання Україною зазначених вимог Угоди. Стратегія охоплює увесь спектр органів, підприємств, установ та організацій, залучених до процесу виконання статті 363 глави 6 «Навколишнє середовище» Додатка ХХХ до Угоди про асоціацію на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях і з приділенням особливої уваги загальнодержавному рівню.

Стратегію розроблено за методом ієрархічного планування, що складається з трьох рівнів: загальний напрям «Навколишнє середовище» (найвищий рівень), сектори («Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики», «Якість атмосферного повітря», «Управління відходами та ресурсами», «Якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище», «Охорона природи», «Промислове забруднення та техногенні загрози», «Зміна клімату та захист озонового шару» та «Генетично модифіковані організми») та окремі джерела права ЄС, наведені в Додатку ХХХ до Угоди про асоціацію. Питання, порушені в Стратегії, мають наскрізний характер і є спільними для всіх елементів другого і третього рівнів. Застосовано комбінований підхід ієрархічного планування, який передбачає передачу згори-вниз планових орієнтирів з урахуванням закріплених стратегічних завдань на плановий період, на основі яких у зворотному порядку розроблено плани апроксимації до окремих джерел права ЄС і стратегії апроксимації за секторами, що на завершальному етапі сформовано в загальну Стратегію за напрямом. До таких планових орієнтирів варто насамперед зарахувати положення Додатка ХХХ до Угоди про асоціацію, які визначають зобов'язання за кожним окремим джерелом права ЄС, що міститься в Додатку, і встановлюють перспективні контрольні терміни імплементації.

Метою наближення (апроксимації) законодавства є приведення його в повну відповідність до вимог права ЄС як «на папері», так і в практиці застосування. Це процес постійний, який відбувався й відбувається як в «асоційованих» державах, державах, що є кандидатами на вступ до Європейського Союзу, так і в державах-членах ЄС. Тому процес апроксимації, який має пройти Україна, дає можливість організувати інститути, виробити процедури та підготувати персонал (кадри) для виконання повсякденних процесів і обов'язків Європейського Союзу з розроблення правових норм, їх реалізації й контролю дотримання [6].

Таким чином, імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у частині статті 363 глави 6 «Навколишнє середовище» Додатка ХХХ до Угоди про асоціацію достатньо регламентована в Національній стратегії наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля, проте важливим є практичне виконання Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», прийнятого 23 травня 2017 року за № 2059-VIII (введення в дію відбудеться 18 грудня 2017 року) [13], і прийняття Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (очікує на друге читання) [14].

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» встановлює правові та організаційні засади оцінювання впливу на довкілля, спрямованого на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання й відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських і приватних інтересів [13]. Таким чином, реальне виконання цього євроінтеграційного Закону є важливим напрямом імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також покращення екологічної ситуації в Україні. Не менш важливим є прийняття Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», який розроблений на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014–2017 роки, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847. Адже в Україні відсутні механізми урахування екологічних міркувань під час розроблення та прийняття проектів документів державного планування. Упровадження стратегічної екологічної оцінки (СЕО) даватиме змогу здійснити таке оцінювання до прийняття рішення про затвердження документів державного планування відповідно до вимог Директиви 2001/24/ЄС Європейського Парламенту й Ради від 27 червня 2001 р. про оцінку наслідків окремих планів і програм для довкілля.

Метою вказаного Законопроекту є встановлення сфери застосування та порядку здійснення стратегічного екологічного оцінювання, механізму проведення транскордонних консультацій, інформування про прийняте рішення та моніторингу впливу виконання документа державного планування на довкілля. Законопроектом передбачено встановлення механізму стратегічного екологічного оцінювання та внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення охорони навколишнього природного середовища під час планування суспільного розвитку та господарської діяльності з урахуванням пріоритетності факторів впливу на довкілля, в тому числі здоров'я населення, і забезпечення сталості екосистем у процесі прийняття стратегічних рішень. Основні завдання стратегічного екологічного оцінювання, що мають поетапно вирішуватись у наступні роки:

- інтеграція екологічних цілей і пріоритетів, що пов'язані із забезпеченням сталого розвитку, до розроблення визначених документів державного планування;
- узгодження процедур з проведення СЕО згідно з аналогічними процедурами держав Європейського Союзу на основі відповідних міждержавних угод, міжнародних конвенцій тощо;
- поширення практики СЕО на місцеві проекти й програми;

– удосконалення механізмів реалізації СЕО та контролю її ефективності [14].

Прийняття вказаного Законопроекту стане логічним доповнення вже чинного законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки, яке нині включає Конституцію України; Закони України: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року», «Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті» та «Про оцінку впливу на довкілля».

Висновки. Дослідження актуальних питань удосконалення екологічного законодавства України в контексті євроінтеграційних процесів дає змогу зробити висновок про необхідність реальної практичної імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у частині статті 363 глави 6 «Навколишнє середовище» Додатка ХХХ до Угоди про асоціацію, що передбачає введення в дію та практичне виконання Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», прийнятого 23 травня 2017 року за № 2059-VIII (введення в дію відбудеться 18 грудня 2017 року) та якнайскоріше прийняття Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», який очікує на друге читання. Не менш важливим напрямом удосконалення екологічного законодавства України вбачається посилення юридичної відповідальності за екологічні делікти та злочини, а також перспективне розроблення Екологічного кодексу України, враховуючи кількість і складність екологічних проблем в Україні, а також необхідність приведення численних національних нормативно-правових актів у відповідність до права ЄС. Останнє обумовлює перспективність подальшого наукового дослідження цієї тематики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 року № 2411-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
4. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на 2014-2017 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847-Р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=247612342>
5. Система моніторингу виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=249981927&cat_id=249981913.
6. Євроінтеграція / Міністерство екології та природних ресурсів України. URL: <http://menr.gov.ua/timeline/evrointegraciya.html>.
7. Семерак О. Ухвалення євроінтеграційного Закону «Про оцінку впливу на довкілля» вперше в реаліях України зобов'яже бізнес бути екологічно відповідальним / Міністерство екології та природних ресурсів України. URL: <https://menr.gov.ua/news/31430.html>.
8. Грінченко О.О., Мірошніченко О.П. Адаптація екологічного законодавства України в контексті вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Проблеми міжнародних відносин*: зб. наук. праць / наук. ред. Канцелярук Б. та ін. Київ: КМУ, 2015. Вип. 10-11. С. 53-67. URL: <http://www.kymu.edu.ua/vmv/v/p10-11/4.pdf>.
9. Микієвич М.М. Міжнародно-правові аспекти співробітництва ЄС з третім країнами. Львів: Львівський національний університет, 2001. 200 с.

10. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/page2>.
11. Марушевський Г.Б. Інтеграція екологічної політики в Україні в контексті європейської інтеграції. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 1. С. 113-119. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/17.pdf>.
12. Позняк Е.В. Формування еколого-правової культури в контексті євроінтеграційних процесів. URL: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/149212/167-170.pdf?sequence=1>.
13. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України 23 травня 2017 року за № 2059-VIII. : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2059-19/page>.
14. Про стратегічну екологічну оцінку: Проект Закону від 21 лютого 2017 року № 6106. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61186

REFERENCES

1. “Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand”, The agreement was ratified by a statement by the Law number 1678-VII on September 16, 2014. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. “About Fundamentals of Domestic and Foreign Policy”: Law of Ukraine on July 1, 2010 No. 2411-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
3. “About the Strategy of Sustainable Development “Ukraine – 2020”: Decree of the President of Ukraine on January 12, 2015 No. 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
4. “On the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU for 2014-2017”: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on September 17, 2014 No. 847-P. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=247612342>.
5. “Monitoring system for the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU”, *Uryadovi portal*. URL: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=249981927&cat_id=249981913.
6. “European integration”, Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine. URL: <https://menr.gov.ua/timeline/evrointegraciya.html>.
7. Semerak, O. “The adoption of the European Integration Law “On Environmental Impact Assessment” will for the first time in the realities of Ukraine oblige the business to be environmentally responsible”. URL: <https://menr.gov.ua/news/31430.html>.
8. Hrinenko, O.O. and Miroshnychenko, O.P. (2015), “Adaptation of the environmental legislation of Ukraine in the context of the requirements of the Association Agreement between Ukraine and the EU”, Kantseliaruk, B. et al. *Problemy mizhnarodnykh vidnosyn : zb. nauk. prats* [The problems of international relations: the coll. of sciences works], KiMU, Kyiv, Iss. 10-11, pp. 53-67. URL: <http://www.kymu.edu.ua/vmv/v/p10-11/4.pdf>.
9. Mykiyevych, M.M. (2001), *Mizhnarodno-pravovi aspekty spivrobitnytstva YeS z tretim krainamy* [International legal aspects of EU cooperation with third countries], Lviv National University, Lviv, Ukraine.
10. “About the Basic principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine for the period till 2020”: Law of Ukraine on December 21, 2010 No. 2818-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/page2>.

11. Marushevskiy, H.B. (2015), "Integration of environmental policy in Ukraine in the context of European integration", *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrainy*, no. 1, pp. 113-119. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/17.pdf>.
12. Pozniak, E.V. "Formation of ecological and legal culture in the context of European integration processes". URL: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/149212/167-170.pdf?sequence=1>.
13. "About Environmental Impact Assessment": Law of Ukraine on May 23, 2017 No. 2059-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2059-19/page>.
14. "On Strategic Environmental Assessment": Draft Law on February 21, 2017 No. 6106. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61186.